

Vážení čtenáři,

dovolujeme si Vám předložit první číslo šestého ročníku časopisu Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání a v součtu již celkově šestnácté číslo tohoto časopisu. Výzva do prvního čísla tohoto roku byla primárně zaměřena na problematiku čtenářské gramotnosti a s ní souvisejícími oblastmi. Mimo vymezeného tématu bylo číslo také otevřeno ostatním autorům zabývajících se problematikou ostatních gramotností.

V aktuálním čísle čtenářům představujeme celkem osm příspěvků. První tři texty – výzkumné studie, řeší problematiku čtenářské gramotnosti v oblasti rozvoje čtenářských návyků, analýzy chyb v pojmenování podstatných jmen a výkonosti žáků se slabými schopnostmi ve čtení. Dále jsou zde představeny tři přehledové studie, z čehož dvě se věnují oblasti čtenářské gramotnosti. Třetí případová studie je obsahově zaměřena na vzdělávání nadaných dětí. První přehledová studie je řešena z pohledu dovedností u dětí s vývojovou dysfázií, následuje studie zabývající se knihou jako prostředkem při změně postoju dětí vůči stáří. Třetí přehledová studia se jako jediná v tomto čísle nezabývá čtenářskou

gramotností, ale poukazuje na aktuální a mnohdy opomíjené téma vzdělávání nadaných žáků.

Nyní vám představíme podrobněji jednotlivé příspěvky.

Prvním příspěvkem je výzkumná studie autorky Márie Belešové pojednávající o návycích dětí v předškolním věku v bilingvních rodinách. Autorka prostřednictvím případové studie za využití polostrukturovaných rozhovorů zjišťovala v šesti rodinách z odlišného kulturně bilingvního prostředí preference rodinných návyků, kterými rodiče rozvíjejí u svých dětí přístup ke čtení. Výsledky shrnují pozitivní zjištění, ve kterém autorka uvádí, že rodiče různými způsoby rozvíjejí proces učení čtení v jejich nepřírozenějším prostředí.

V pořadí druhá výzkumná studie autork Terézie Horské a Svetlany Kapalkové se zabývala oblastí hodnocení slovní zásoby u dětí v předškolním věku a to především z důvodu potřeby mapování slovní zásoby, která je v tomto období klíčová. Autorky ve své studii představují kroslingvistický lexikální test, který je prezentován jako jedna z vhodných metod pro posouzení lexikální kompetence monolingválních a bilingvních dětí ve věku 3–7 let. Sběr dat probíhal

u šedesáti monolingválních dětí. Výsledky šetření dokládají, že s narůstajícím věkem stoupá správnost odpovědí a klesá počet chyb. V rámci výsledků také autorky představují jednotlivé kategorie chyb s uvedenými konkrétními příklady v dětské realizaci.

Třetí výzkumná studie autorek Bianky Hrnčiarové a Martiny Zubákové se věnuje fonologickému uvědomování a rychlému automatickému jmenování se silnými predikcemi čtení a psaní i v jazycích s transparentní ortografikou. Empirická část je zaměřena na výkony ve čtení a psaní dětí, které ještě nesplňují kritéria pro stanovení konečné diagnózy dyslexie. Výsledky poukazují na zjištění, že zatímco podprůměrní žáci první třídy zaostávají v přesnosti i v rychlosti fonologického uvědomování a rychlého automatického jmenování, tak žáci druhé třídy zaznamenávají slabší výkony již pouze v rychlosti fonologického uvědomování a rychlého automatického jmenování.

Mezi následující tři příspěvky se řadí přehledové studie, z čehož první dvě se zabývají oblastí čtenářské gramotnosti a třetí problematikou nadaných žáků. První studie autorky Alžběty Větrovské Zemánkové představuje problematiku jedné z nejčastěji se vyskytujících poruch jazykového vývoje u dětí na počátku školní docházky. Touto poruchou je míněna vývojová dysfázie, jejíž deficity se promítají do oblasti čtení i psaní. Přehledová studie postupně charakterizuje

pregramotnostní a gramotnostní dovednosti ve vztahu k vývojové dysfázii na základě rešerše tuzemských a zahraničních výzkumů, přičemž se opírá o tzv. jednoduchý model čtení (Gough & Tunmer, 1986) a popisuje dosavadní výzkumnou aktivitu v této oblasti.

Druhou přehledovou studii zabývající se otázkou, zda četba vybrané dětské literatury může mít vliv na změnu dětských postojů, mírnění negativních předsudků a stereotypního vnímání v oblasti společensky významných sociálních témat (například ageismu), představil Radim Schottl. Studie systematicky provází procesy v průběhu četby, přičemž pojem ageismus byl vybrán zcela záměrně pro jeho tematickou aktuálnost. Autor sleduje také vývoj zahraničních studií a upozorňuje na pozitivní efekt při začlenění tématu ageismu do dětské literatury.

Poslední přehledová studie autorek Moniky Kadrnožkové a Kristýny Janyškové představuje prostřednictvím literární rešerše vzhled do problematiky vzdělávání nadaného žáka v českém prostředí. Přehledová studie byla uskutečněna v rámci systematické analýzy recenzovaných tuzemských periodik pro období 2016–2021. Celkem bylo nalezeno 55 textů zaměřujících se na problematiku nadaného žáka, posléze byla provedena analýza textů a jejich následná kategorizace, která odpovídala především na otázky, jakými tématy se odborná společenost v oblasti vzdělávání nadaných žáků zabývá, zda lze výsledky výzkumů

využít pro praxi škol a zda jsou učitelé dostatečně kvalitně připraveni pro práci s nadanými žáky.

V časopise mimo jiné také naleznete recenzi k publikaci PORTEX – klíčové gramotnostní dovednosti u žáků základních škol (Anna Kucharská, Klára Špačková, Gabriela Seidlová Málková, Hana Sotáková, Pavla Presslerová, Olga Kučerová), kterou zpracovala Pavla Cimlerová. Recenze se zaměřuje na praktické využití nové diagnostické baterie pro žáky 1. stupně základních škol v klíčových gramotnostních dovednostech a představuje pro současnou diagnostiku čtenářských obtíží velmi propracovaný inspirativní a inovativní diagnostický přístup.

Na závěr, doufáme, že naši čtenáři uvítají zprávu o nadcházející konferenci Počáteční čtení: čtu a stávám se čtenářem (cesty propojení výzkumu a praxe), která se již po čtvrté uskuteční dne 21. 9. 2022 na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy ve spolupráci s Katedrou psycho-

logie a Katedrou preprimární a primární pedagogiky v rámci projektu Cooperatio PedF (2022–26) v programech *General Education and Pedagogy a Psychological Sciences*. Tímto všechny, kteří se zabývají představenou tematikou, zveme k účasti na této již tradiční konferenci (možné přihlášení na stránkách konference (<https://pages.pedf.cuni.cz/konferencectu/prihlasovani/>)).

Doufáme, že první číslo tohoto roku nalezne své příznivce nejen v řadách akademiků, ale také přinese potěšení odborníkům z praxe či ostatním čtenářům sledujícím vývoj v oblasti čtenářské gramotnosti a dalších specifických gramotnostních oblastí.

Děkujeme za Vaši přízeň,
S pozdravem,

Anna Kucharská
a Monika Kadrnožková